

BİBLİYOGRAFYA:

İbn Hişâm, *es-Sîre*, Kahire 1936, II, 57, 261, 301; İbn Sa'd, *et-Tabakât*, I, 93, 200; İbn Kuteybe, *el-Ma'ârif* (Sâvî), s. 55; Belâzûrî, *Ensâb*, I, 90, 94, 96, 118, 122, 130-131, 237, 401; Taberî, *Târîh* (Ebû'l-Fazl), II, 282, 286, 319-320, 328, 336, 349, 430, 461-462; İbn Hazm, *Cevâmî'u's-sîre*, s. 52, 64; L. Caetani, *İslâm Tarihî* (trc. Hüseyin Cahid), İstanbul 1924-27, II, 190, 192, 327-328; Elmalılı, *Hak Dini*, IX, 6257-6268; Hamîdullah, *İslâm Peygamberi*, I, 41, 53, 97-98, 122, 124-125, 160, 504; Ziriklî, *el-A'âm* (Fethullah), III, 12; W. Montgomery Watt, *H. Muhammed Mekke'de* (trc. Ramî Ayas — Azmi Yüksel), Ankara 1986, s. 26, 39, 46, 96, 128, 145, 148; a.mlf., "Abû Lahab", *EJ²* (İng.), I, 136-137; Süleyman Ateş, *Yüce Kur'an'ın Çağdaş Tefsiri*, İstanbul 1991, XI, 165-171; Uri Rubin, "Abû Lahab and sûra CXI", *BSOAS*, XLII (1979), s. 13-28; J. Barth, "Ebû Leheb", *IA*, IV, 34-35.

MEHMET ALİ KAPAR

EBÜ LÜBÂBE el-ENSÂRÎ

(أبو لبابة الأنصاري)

Ebû Lübâbe Beşîr (Rifâa)

b. Abdilmünzir el-Ensârî el-Evsî

Şahâbî.

Adının Ebû Lübâbe, Büşeyr, Râfî', Mervân olduğunu söyleyenler bulunduğu gibi Beşîr ve Rifâa'nın onun iki kardeşi olduğunu ileri sürenler de vardır. Kızı Lübâbe, Zeyd b. Hattâb ile evlenmiştir. Ebû Lübâbe İkinci Akabe Biatı'nda bulundu ve Hz. Peygamber tarafından kabilesine temsilci tayin edildi. Bedir Gazvesi'ne katılmak üzere yola çıkmışken Ravhâ'dan geri çevrilerek Medine'ye emîr olarak gönderildi ve Bedir ganimetinden kendisine pay ayrıldı. Benî Kaynukâ' ve Seviğ gazvelerinde de Medine'de emîr olarak bırakıldı. Uhud Gazvesi'nden önce bir hurmalık yüzünden ensardan yetim bir çocukla aralarında anlaşmazlık çıktı. Hz. Peygamber Ebû Lübâbe lehine hükmettiyse de ondan hakkını çocuğa bağışlamasını rica etti. Ebû Lübâbe'nin bu ricayı kabul etmemesi Hz. Peygamber'i gücendirdi. Daha sonra Uhud Gazvesi'ne katıldı. Benî Kurayza muhasarasında onun eski müttefiki ve komşuları olan yahudiler Ebû Lübâbe'nin yanlarına gönderilmesini istediler ve kendisini bir kurtarıcı gibi karşıladılar. Ebû Lübâbe onlara Sa'd b. Muâz'ın hükümüne boyun eğmelerini ve teslim olmalarını tavsiye etti. Bunun kılıçtan geçirilmek demek olduğunu anlatmak için de eliyle boğazını işaret etti. Fakat daha sonra pişman oldu ve bu davranışıyla Allah'a ve Resulü'ne ihanet ettiğini düşünerek Hz. Peygamber'in yanına uğramadan mescide gidip kendisini bir direğe bağlattı. Affedildiğine dair âyet nâzil oluncaya ve bizzat Hz. Peygam-

ber tarafından çözülünceye kadar altı (bazı rivayetlere göre yedi, sekiz, on veya on beş) gün yeyip içmeden direğe bağlı olarak kaldı. Sonraları bu direk "tevbe direği" (üstüvânetü't-tevbe) diye anıldı. Bazı rivayetlere göre ise Ebû Lübâbe asıhaptan birkaç kişiyle birlikte Tebük Gazvesi'ne katılmadığı ve bu sebeple Hz. Peygamber tarafından azarlandığı için kendisini bu şekilde cezalandırmıştır. Affedildikten sonra Benî Kurayza'ya komşu olan mülkünün tamamını sadaka olarak vermek istediye de Hz. Peygamber bunun ancak üçte birini tasadduk etmesine izin verdi. Mescid-i Dirâr'ın yapımına da yardımda bulundu; ancak bu konuda herhangi bir ithama uğramadı.

Ebû Lübâbe'nin vefat tarihi kesin olarak bilinmemektedir. Hz. Osman'ın hilâfeti zamanında (644-656) veya onun şehid edilmesinden sonra, yahut Ali b. Ebû Tâlib'in hilâfeti yıllarında (656-661) öldüğü, hatta 50 (670) yılına kadar yaşadığı rivayet edilmektedir. Nesli oğullarından Sâib vasıtasıyla devam etmiş olup İbn Sa'd (ö. 230/845) kendi zamanında onun torunlarının bulunduğunu söylemektedir.

On beş hadis rivayet eden Ebû Lübâbe'den oğulları Sâib ve Abdurrahman ile Abdullah b. Ömer, onun oğlu Sâlim, mevlâ'sı Nâfî', Abdurrahman b. Yezîd, Saîd b. Müseyyeb ve daha başkaları rivayette bulunmuşlardır. Tevbe süresinin 102, 117 ve 118. âyetleriyle Mâide süresinin 41. ve Enfâl süresinin 27. âyetinin nüzül sebepleri arasında Ebû Lübâbe'nin de adı geçmektedir.

BİBLİYOGRAFYA:

el-Muvaṭṭaʿ, "Nüzûr", 16, "İstiʿzân", 31; *Müsned*, I, 364, 411, 418, 422, 424; II, 9; III, 237, 430, 452, 453, 502; VI, 142, 328, 329; *Dârimî*, "Zekât", 25, "Nikâh", 14; *Buhârî*, "Bed'ü'l-ḥalk", 14, 15, "Megâzî", 12, 13; *Müslim*, "Selâm", 128, 130, 131, 132, 133, 134, 136; *İbn Mâce*, "İkâme", 79, "Nikâh", 12; *Ebû Dâvûd*, "Vitr", 20, "Edeb", 162; *Nesâî*, "Cum'a", 2, "Şayd", 15; *Vâkidî*, *el-Megâzî*, I, 101, 180-182; II, 505-509; III, 800, 896, 1047, 1072; *İbn Hişâm*, *es-Sîre*, II, 444, 456, 612; III, 45, 49, 236-238; *İbn Sa'd*, *et-Tabakât*, II, 457; *İbn Abdülber*, *el-İstîʿâb*, IV, 168-170; *Zemahşerî*, *el-Keşşâf* (Kahire), II, 163-164, 211, 216-217; *İbnü'l-Esir*, *el-Kâmil*, II, 137, 185; a.mlf., *Üsdü'l-gâbe*, I, 237; II, 230-231; VI, 265-267; *İbn Kesir*, *el-Bidâye*, III, 260; *IV*, 120-121; *Makrîzî*, *İmtâ'u'l-esmâʿ* (nşr. Muhammed Şâkir), Kahire 1941, I, 37, 73, 105, 106, 244, 245, 481-482; *İbn Hacer*, *el-İşâbe*, IV, 168; a.mlf., *Fethu'l-bârî*, Beyrut 1985, VI, 268; *Diyyârbekrî*, *Târîhu'l-ḥamîs*, I, 556; *Halebî*, *İnsânü'l-ʿuyûn*, II, 664; *Köksal*, *İslâm Tarihî* (Medine), V, 339-342; *Muhammed eş-Şâzelî en-Neyfer*, "er-Rahme ve'l-mes'ûliyye" içinde Ebû Lübâbe, *ed-Dirâsâtü'l-İslâmiyye*, III/3, İslâmâbâd 1968, s. 63-81.

ASRİ ÇUBUKÇU

EBÜ MAHZÜRE

(أبو محذورة)

Ebû Mahzûre Evs b. Mi'yer

b. Levzân el-Cumahî

(ö. 59/678-79)

Mescid-i Harâm'ın müezzini, şahâbî.

Kureys'in Cumah koluna mensuptur. Ebû Mahzûre künyesiyle meşhur olduğundan kendisinin ve babasının adında ihtilâf edilmiş, adının Selman, Semüre, Sümeyr veya Seleme, babasının adının Umeyr olduğu ileri sürülmüştür.

Ebû Mahzûre Mekke'nin fethedildiği yıl Hz. Peygamber ile Cîrâne'de karşılaştıktan sonra müslüman oldu. O sırada Resûl-i Ekrem Tâif Muhasarası'ndan Cîrâne'ye dönüyordu. Namaz vakti gelince müezzin ezan okumaya başladı. Resûlullah'a karşı büyük bir kin ve düşmanlık besleyen Ebû Mahzûre ile Kureysli on genç ezan sesini işitince bir yere gizlendiler ve alaylı bir şekilde müezzini taklit ederek yüksek sesle ezan okudular. İçlerinden birinin güzel sesli olduğunu farkeden Hz. Peygamber onları yanına çağırttı ve kendilerine birer birer ezan okuttu. En son okuyan Ebû Mahzûre'nin sesini çok beğenerek ona ezanı öğretti; daha sonra namaz vakti gelince elini başına koyup alnını okşadı ve ezan okumasını emretti. Ebû Mahzûre bu emri isteksiz bir şekilde yerine getirdikten sonra Hz. Peygamber ona bir miktar gümüş para verdi ve kendisine dua etti. Gönlü İslâmiyet'e ısınan Ebû Mahzûre orada müslüman oldu ve Hz. Peygamber'den kendisini Mekke'deki Harem-i şerif'e müezzin yapmasını istedi. Bu arzusunu kabul eden Hz. Peygamber, Mekke Valisi Attâb b. Esîd'e gitmesini ve yeni görevini ona bildirmesini söyledi.

Ebû Mahzûre, Resûl-i Ekrem'in Mekke'den ayrılmasına kadar Kâbe'de Bilâl-i Habeşî ile birlikte ezan okudu. Resûlullah'ın okşadığı alnına düşen saçları hiç kestirmedi. 59 (678-79) yılında ölünceye kadar Mekke'de müezzinliğe devam etti. Kendisinden sonra Mescid-i Harâm müezzinliğini oğlu ve torunları yüzyıllarca devam ettirmişlerdir.

Kureys'in nesebini çok iyi bilen Ebû Mahzûre'den hanımı Ümmü Abdülmelik ve oğlu Abdülmelik ile Esved b. Yezîd en-Nehâî, Abdullah b. Muhayriz, İbn Ebû Müleyke ve daha başkaları hadis rivayet etmişlerdir. Hepsî de ezanı Hz. Peygamber'den öğrenmesiyle ilgili olan se-